

Criminalization and Judicial Harassment of Earth Rights Defenders in Thailand

เล่มที่ 1 สิทธิของคุณ

เนื้อหาของคู่มือนี้เป็นเพียงการแนวทางการปฏิบัติตัวของนักปกป้องสิทธิที่ดินและสิ่งแวดล้อม (land and environmental rights defenders) เมื่อเผชิญกับภัยคุกคามและความเสี่ยงเท่านั้น ไม่ถือเป็นข้อแนะนำทางกฎหมาย และไม่มีผลบังคับใช้ในทางกฎหมาย แม้ว่าจะมีหลายสิ่งที่มีนักปกป้องสิทธิที่ดินและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยสามารถทำได้เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเอาผิดทางอาญา และการคุกคามด้วยกระบวนการทางกฎหมาย แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่าพวกเขาจะไม่เผชิญกับสิ่งต่างๆ ข้างต้นอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวนี้

สถานการณ์ส่วนบุคคลต่างมีลักษณะเฉพาะและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับบริบทในประเทศไทย ดังนั้น เนื้อหาของคู่มือนี้จึงควรถือเป็นเพียงแนวทางปฏิบัติ คำปรึกษา และข้อเสนอแนะเท่านั้น ผู้อ่านจำเป็นต้องประเมินว่าเนื้อหาเหล่านี้สามารถใช้ได้กับสถานการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองหรือไม่

หนังสือเล่มนี้จัดทำโดย EarthRights International (EarthRights) โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก Environmental Defenders Collaborative (EDC) และ Center for Protection and Revival of Local Community Rights

สถานที่จัดพิมพ์: ประเทศไทย

ปีที่จัดพิมพ์ : 2565

หนังสือเล่มนี้ได้รับอนุญาตภายใต้ Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International Licence หากต้องการดูสำเนาใบอนุญาตนี้ โปรดดูที่ :

http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.en_US

ในคู่มือฉบับนี้คุณจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับ :

- นักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมคือใคร?
- นักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมได้รับการคุ้มครองในระดับสากล ระดับภูมิภาค และระดับประเทศอย่างไร

นักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมคือใคร?

“นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” หรือหนังสือบางเล่มใช้คำว่า “ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน” ที่องค์การสหประชาชาติได้ให้คำนิยามตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคม ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล – OHCHR¹ ว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” คือ คนธรรมดาที่ยืนหยัดเพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักสิทธิมนุษยชน เช่น เสรีภาพในการแสดงออก สิทธิในทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สิทธิของสตรี สิทธิชุมชน สิทธิชนพื้นเมือง สิทธิของLGBTQ และสิทธิอื่นๆ โดยที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนสามารถทำหน้าที่ในลักษณะเดี่ยวหรือเป็นกลุ่มก็ได้” ตามย่อหน้าที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิทั้งโดยปัจเจก และจากการสมาคมกับบุคคลอื่น ในการส่งเสริมและสนับสนุนการคุ้มครองและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ”

สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the High Commissioner for Human Rights – OHCHR) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับภารกิจของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนไว้ว่า นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเป็นตัวแทนแก้ไ้ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนให้แก่กลุ่มหรือบุคคล รวมทั้งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

สหภาพยุโรป (European Union) ได้นิยามตาม “แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน”(European Union Guidelines on Human Rights Defenders) ว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน คือ บุคคล กลุ่ม และหน่วยงานของสังคม ที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในระดับสากล นักปกป้องสิทธิมนุษยชนมุ่งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมทั้งส่งเสริมการคุ้มครองและการปฏิบัติตามสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นักปกป้องสิทธิมนุษยชนยังส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่ม เช่น ชุมชนพื้นเมือง แต่นิยามนี้ไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มหรือบุคคลที่ส่งเสริมความรุนแรง²”

ในรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์และกลไกการส่งเสริมและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนของ**แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย** ที่เผยแพร่ในปลายปี 2558 ที่ผ่านมา ได้ให้ความหมายไว้ว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเป็นใครก็ได้ ตั้งแต่นักข่าว ทนายความ อาจารย์ นักกิจกรรม ผู้นำชุมชน ไปจนถึงชาวไร่ ชาวนาและคนธรรมดาทั่วไปที่ลุกขึ้นมาทำเพื่อส่วนรวม³”

ฉะนั้น “**นักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม**” จึงหมายถึง บุคคลธรรมดาทั่วไป หรือกลุ่มคนในสังคมที่ประกอบอาชีพใดหรือไม่ประกอบอาชีพใดๆ เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่ออกมาปกป้อง ที่ดิน อากาศ น้ำ ระบบนิเวศ เรือร่องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาด ถูกสุขอนามัย และยั่งยืน คุณภาพอากาศ น้ำสะอาด ดินที่ดีต่อสุขภาพ อาหารที่ผลิตได้อย่างยั่งยืน พลังงานสีเขียว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้สารพิษ

คนเหล่านี้มีภารกิจเพื่อปกป้องผืนป่า แม่น้ำ และระบบนิเวศทางธรรมชาติที่พึ่งพาอาศัยและใช้ชีวิตจากการแย่งยึดที่ดิน และการแปรสภาพ และหาประโยชน์อื่นๆ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่โดยความรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้สัมพันธ์กับระดับของผลกระทบของวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่อประเทศรายได้น้อยอย่างไม่เป็นสัดส่วน สร้างความเสียหายต่อกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบาง เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้พวกเขาตกเป็นเหยื่อของการสังหารเพราะความขัดแย้ง⁴

ตัวอย่างผู้ที่เป็นักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม :

- บุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กร ที่ทำงานในประเด็นปัญหาด้านที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ
- ชาวบ้านหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบหรือคาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐและเอกชน เช่น เขื่อน โรงงาน เขื่อน อุโมงค์ผิวน้ำ เป็นต้น เนื่องจากโครงการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่จะเปลี่ยนแปลงไป
- ทนายความ นักกฎหมาย ที่ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิในที่ดิน สิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ และสิทธิชุมชน เพื่อให้ผู้ก่อเหตุละเมิดสิทธิชดเชยเยียวยาแก่ผู้ที่ถูกละเมิด

¹ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล พ.ศ.2541 จาก : https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Defenders/Declaration/Thai_Declaration.pdf

² กรุงเทพธุรกิจ.(2559). นักปกป้องสิทธิมนุษยชนคือใคร.สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565. จาก. <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/111737>

³ Amnesty international Thailand. (2565). นักปกป้องสิทธิมนุษยชน, สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2565. จาก. <https://www.amnesty.or.th/our-work/human-rights-defenders/>

⁴ Global Witness. (2021). Last line of defence. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2565. จาก. <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/last-line-defence/>

ในโลกที่เต็มไปด้วยความแตกต่าง สิทธิในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีจึงต้องสะท้อนถึง สุขภาพและคุณภาพชีวิตของทุกคนที่อยู่กับอากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาด อาหารที่ผลิตได้อย่างยั่งยืน สภาพภูมิอากาศที่เสถียร และความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่ดี

นักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมได้รับการคุ้มครองอย่างไร?

ประเทศไทยได้ลงนามและให้คำมั่นสัญญารับรองกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนซึ่งครอบคลุมการคุ้มครองสิทธิของนักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม แม้บางบทกฎหมายจะไม่ได้มีผลบังคับใช้อย่างเคร่งครัดแต่ก็ถือว่าเป็นกฎหมายที่รัฐต้องคุ้มครองตามหลักกฎหมายจารีตประเพณีที่เป็นที่รับรู้ร่วมกัน นอกจากนี้กฎหมายระหว่างประเทศแล้ว ประเทศไทยยังมีกฎหมายภายในประเทศที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งมีเนื้อหาที่คุ้มครองสิทธินักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมในหลายด้านเช่นเดียวกัน ดังนั้นกฎหมายที่คุ้มครองนักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมจึงสามารถแบ่งหมวดหมู่กฎหมายออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ กฎหมายระดับสากล กฎหมายระดับภูมิภาค และกฎหมายภายในประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

กฎหมายระดับสากล

กฎหมายฉบับแรกเป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลและมีการนำไปปฏิบัติใช้กันทั่วโลก เรียกว่า **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights - UDHR)**⁵ เป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนฉบับแรกที่เกิดขึ้น เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติซึ่งประกอบด้วยสมาชิกประเทศต่างๆ ได้ลงมติรับรองและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลก ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ปฏิญญาฉบับนี้มีทั้งหมด 30 ข้อ มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานและการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่นมนุษย์ทุกคน ได้แก่ สิทธิและเสรีภาพ สิทธิในการมีชีวิต สิทธิที่จะไม่ตกเป็นทาส สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย สิทธิความเป็นส่วนตัว สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม เป็นต้น โดยสิทธิดังกล่าวไม่มีใครสามารถพรากไปจากเราได้

แม้ว่าปฏิญญาฉบับนี้จะไม่ใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศแต่ก็จัดเป็นกฎหมายจารีตระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุด ซึ่งประเทศต่างๆ จำต้องเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชนที่ได้ตราไว้ในปฏิญญาฉบับนี้ โดยที่ปฏิญญาฉบับนี้ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของสนธิสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอื่นๆ อีกหลายฉบับ รวมถึงกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง - ICCPR และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม - ICESCR ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ร่วมลงนามรับรองปฏิญญาฉบับนี้ ประเทศไทยจึงมีหน้าที่ให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อประชากรในประเทศทุกคนรวมถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยทุกคนด้วยเช่นกัน

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR)⁶ เป็นสนธิสัญญาที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติรับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และมีผลบังคับเมื่อ 23 มีนาคม พ.ศ. 2519 สนธิสัญญานี้ให้คำมั่นสัญญาว่าภาคีจะเคารพสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคล ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพในศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการชุมนุม สิทธิเลือกตั้ง และสิทธิในการได้รับการพิจารณาความอย่างยุติธรรม มีเนื้อหาทั้งหมด 53 ข้อ

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญานี้โดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 โดยมีหลายมาตราที่กล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิที่เกี่ยวข้องและครอบคลุมกับนักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- สิทธิเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย สิทธิของบุคคลในขณะที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมตัว เพราะบุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ (**มาตรา 9**)
- หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence) เมื่อบุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิดและย่อมมีสิทธิที่จะได้รับประกันขั้นต่ำ (**มาตรา 14**)
- สิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงมาตราและเสรีภาพในการแสดงออก (**มาตรา 19**)
- รับรองสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ (**มาตรา 21**)
- บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม (**มาตรา 22**)

นอกจากสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแล้ว ยังมีการคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคมและวัฒนธรรม ตาม **กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Convention on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR)**⁷ ที่ได้รับมติเห็นชอบและเปิดรับการลงนาม การให้สัตยาบัน และภาคยานุวัติโดยอัตโนมัติของที่ประชุมใหญ่องค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และได้นำมาใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2519 กติกาฉบับนี้ได้กล่าวถึงการกำหนดสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในสภาพที่เป็นธรรมและเอื้ออำนวยต่อการทำงาน และสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคม มาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอ มาตรฐานด้านสุขภาพกายและใจในระดับสูงสุดเท่าที่จะสามารถได้รับ การศึกษา และการได้รับประโยชน์จากเสรีภาพทางด้านวัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีเนื้อหาทั้งหมด 31 ข้อ

⁵ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 จาก : <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>

⁶ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ. 2509 จาก : https://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights/ICCPR_th.aspx

⁷ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พ.ศ. 2509 จาก : https://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights/ICESCR_th.aspx

ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญานี้ด้วยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542 และมีผลใช้บังคับกับไทยเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542 โดยสิทธิต่างๆที่ได้รับการคุ้มครองตามกติกาฉบับนี้มีหลายประเด็น ตัวอย่างเช่น

- สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง รวมถึงสิทธิที่จะกำหนดสถานภาพทางการเมืองและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนอย่างเสรีได้อย่างเสรี (มาตรา 1)
- สิทธิในการทำงาน สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมในสหภาพการค้า สิทธิต่อสวัสดิการสังคมและการประกันสังคม สิทธิในชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี สิทธิในด้านการศึกษา สิทธิด้านสุขภาพ (มาตรา 6-14)
- สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมและสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ (มาตรา 15)

นอกจากนี้แล้วยังมีปฏิญญาระหว่างประเทศที่สำคัญอีกหนึ่งฉบับที่ได้กล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะซึ่งครอบคลุมและเกี่ยวข้องกับนักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม นั่นคือ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคลและองค์กรของสังคม ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล – OHCHR

ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคลและองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล (Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms)– OHCHR เป็นที่รู้จักกันในนามของ “ปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน” ปฏิญญานี้เกิดจากการรวบรวมและสะท้อนความคิดด้านกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้ผ่านการลงคะแนนเสียงจากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ รัฐสมาชิกทุกรัฐจึงมีพันธะที่จะต้องให้การคุ้มครองพลเมืองในประเทศตามหลักปฏิญญา โดยประเทศไทยก็ได้ให้เสียงสนับสนุนในการรับรองข้อดังกล่าว ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงมีพันธกรณีด้านจรรยาบรรณที่จะต้องเคารพหลักการตามปฏิญญานี้

โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญที่กล่าวถึง สิทธิและความคุ้มครองที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนพึงมีหลากหลาย ประการ เช่น

- สิทธิในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและทั่วโลก (มาตรา 1)
- สิทธิในการรวมกลุ่มเพื่อชุมนุมอย่างสันติ ก่อตั้งสมาคม ติดต่อบุคคล สื่อสารกับองค์การเอกชนและองค์การระหว่างประเทศ (มาตรา 5)
- สิทธิในการพัฒนา อภิปราย รณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชน (มาตรา 7)
- สิทธิยื่นข้อวิจารณ์ต่อองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานสาธารณะ (มาตรา 8)
- สิทธิในการจัดทำข้อร้องเรียนเกี่ยวกับนโยบาย บทบัญญัติและ การดำเนินการของรัฐบาลที่ เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน (มาตรา 9)
- การได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายเมื่อยื่นข้อคัดค้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างสันติ (มาตรา 12)
- สิทธิในการใช้ทรัพยากรเพื่อส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ (มาตรา 13)

สาระสำคัญของปฏิญญานี้ยังได้กล่าวถึงหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้การคุ้มครอง สนับสนุน และดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนทั้งหมด รวมถึงประกันว่าบุคคลที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐจะใช้ชีวิตตาม หลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเต็มที่ทุกประการ และจัดหามาตรการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพสำหรับบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมถึงสนับสนุนและส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนในประเทศให้ครอบคลุมต่อทุกภาคส่วน

กฎหมายระดับภูมิภาค

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration - AHRD)⁹ จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิ ซึ่งได้รับมอบหมายจากที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 42 เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2552 โดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนประสงค์ให้ปฏิญญานี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาไปสู่การเป็นกรอบความร่วมมืออาเซียนด้านสิทธิมนุษยชน ปฏิญญานี้ไม่มีข้อผูกพันตามกฎหมายแต่ถือเป็นการแสดงเจตนาสมัครใจร่วมของประชาคมอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ที่จะส่งเสริมและให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ประชากรในประเทศและระดับภูมิภาคให้เป็นไปตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งประเทศไทยถือเป็นประเทศที่ร่วมก่อตั้งอาเซียนจึงต้องปฏิบัติตามหลักปฏิญญานี้ เนื้อหาของปฏิญญานี้ครอบคลุมทั้งสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- สิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยส่วนบุคคล บุคคลใดจะถูกจับกุม ค้น ถักท้วง ลักพาตัว หรือถูกพรางอิสรภาพในรูปแบบอื่นใดโดยอำเภอใจมิได้ (มาตรา 12)
- สิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (มาตรา 20)
- สิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก (มาตรา 23)
- สิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ (มาตรา 24)
- สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง (มาตรา 25)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะเป็นการแสดงเจตนาสมัครใจของประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ แต่ด้วยความที่ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศมีระบบการปกครอง การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ที่แตกต่างกัน จึงทำให้การส่งเสริม การสนับสนุน และการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในอาเซียนยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

⁹ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล พ.ศ.2541 จาก : https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Defenders/Declaration/Thai_Declaration.pdf

⁹ ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2552 จาก : https://aichr.org/wp-content/uploads/2019/02/AHRD_Booklet_FIN_13June.pdf

กฎหมายภายในประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560¹⁰ เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20 ที่มีการจัดทำร่างโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ในระหว่าง พ.ศ. 2557–2560 ภายหลังจากรัฐประหารในประเทศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นต้นมา

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกฎหมายสูงสุดคือ ไม่ว่าจะกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดๆ จะไม่สามารถขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ ตามมาตรา 5 ที่ระบุว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือ การกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” ฉะนั้นสิทธิต่างๆที่ได้ระบุในรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิทธิที่รัฐต้องให้การคุ้มครองต่อประชาชนทุกคนที่อยู่ภายใต้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ตามมาตรา 4 ที่ระบุว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

สิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับรองในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ประกอบด้วย :

- **สิทธิในชีวิตและร่างกาย** ปรากฏในมาตรา 28 ที่ระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย” สิทธิดังกล่าว ยังครอบคลุมถึงสิทธิที่จะไม่ตกอยู่ในการควบคุม ตกเป็นทาสหรือสภาวะจำยอมทุกรูปแบบ สิทธิที่จะไม่ถูกกระทำการทรมาน หรือการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย เมื่อโรมนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีของมนุษย์ การคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายในรัฐธรรมนูญถือเป็นการวางสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ที่รับรองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีและใช้ชีวิตโดยปกติสุข ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวงโดยเฉพาะการถูกฆ่าและการถูกทำให้ตายด้วยกรณีใดๆ¹¹
- **สิทธิในความยุติธรรม** ปรากฏในมาตรา 29 ที่ระบุว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” ในคดีอาญาให้มีการใช้หลักการให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด เป็นหลักการพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ที่จะได้รับการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นธรรมและถือเป็นหลักการพื้นฐานในระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้สิทธิในความยุติธรรมยังรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างใดๆ อาทิ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ เป็นต้น
- **สิทธิในความเป็นส่วนตัว** ปรากฏในมาตรา 32 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลหรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดเพื่อประโยชน์สาธารณะ” สิทธิในความเป็นส่วนตัวถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่หลายประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยให้การรับรองและให้การคุ้มครอง สิทธิดังกล่าวยังถือเป็นสิทธิที่สำคัญและจำเป็นต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นสิทธิที่จำกัดอำนาจของรัฐในการกระทำการใดๆที่จะก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิหรือกระทบต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัว ตัวอย่างเช่น การส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปบริเวณที่พักของนักปกป้องสิทธิเพื่อสอดส่อง การดังกล่าวถือเป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัว
- **สิทธิในการพัฒนา** ปรากฏในมาตรา 43 ระบุว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ
  1. อนุรักษ์ พินทุ หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ
  2. จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ
  3. เข้าซื้อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือคว่นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ
  4. จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน”

สิทธิในการพัฒนามาตรา 43 ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิที่ได้รับหลักการมาจากปฏิญญาโอ ค.ศ.1992 (The 1992 Rio Declaration) ข้อ 22¹² ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ สิทธิในการจัดการและพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชนพื้นเมือง ชุมชน ตลอดจนคนในท้องถิ่น ตามแนววัฒนธรรมและแนวปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สิทธิในการพัฒนา ภายใต้มาตรา 43 ถือเป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลและชุมชน ที่มีความใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติในฐานะ ผู้ใช้ หรือ ผู้ดูแลรักษา โดยรับรองสิทธิให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมและสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือ บุคคลและชุมชนมีสิทธิ อนุรักษ์ พินทุและส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี หรือคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งมีสิทธิจัดการบำรุงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางธรรมชาติ¹³

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จาก : <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

¹¹ ปวีศร เลิศธรรมเทวี. (2564). **สิทธิทางรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.หน้า 115

¹² ปวีศร เลิศธรรมเทวี. (2564). **สิทธิทางรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.หน้า 136

¹³ ปวีศร เลิศธรรมเทวี. (2564). **สิทธิทางรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.หน้า 137

ข้อกังวล : แม้สิทธิในการพัฒนาจะเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่จะเห็นว่าชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองหลายชุมชนที่อาศัยอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเป็นเวลายาวนาน มีจารีตประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม แนวปฏิบัติในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ กลับไม่มีสิทธิในการจัดการทรัพยากรและไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรมของชุมชน แต่ในทางกลับกัน รัฐที่เป็นคนภายนอกกลับเป็นผู้กำหนดและจัดการทรัพยากรให้ชุมชน แต่เป็นการจัดการที่ปราศจากความเข้าใจในจารีตประเพณี วัฒนธรรม แนวปฏิบัติของชุมชน เป็นเหตุให้ชุมชนดั้งเดิมที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองต้องลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของตนเองและเกิดนักปกป้องสิทธิมนุษยชนชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ผู้ซึ่งยอมสละทั้งชีวิตเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเองและสิทธิของชุมชนที่ถูกละเมิดไป ตัวอย่างนักปกป้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ บลี่ พอละจี , ชัยภูมิ ป่าแส เป็นต้น

นอกจากสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆที่ได้รับการรับรองและคุ้มครอง รัฐธรรมนูญยังได้ประกันเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอีกด้วยเช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

- **เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Speech)** ปรากฏในรัฐธรรมนูญไทยหลายมาตราได้แก่ **มาตรา 34** “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น”

มาตรา 35 “บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ”

มาตรา 36 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำได้ด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจึงหมายความว่า ความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การโฆษณา การเสนอข่าวของบุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน รวมถึงเสรีภาพทางวิชาการและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น ที่ต้องการสื่อสารต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสาธารณะ

ข้อควรระวัง : อย่างไรก็ตามเสรีภาพที่ได้รับการรับรองดังกล่าวอาจจะถูกจำกัดโดยบทกฎหมายอื่นๆ อาทิเช่น มาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาชวาทมาตราบราชบัณฑิตยสถาน พระราชินี เมื่อรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี” หรือความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียงโดยเฉพาะความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 – 333 ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือ ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2552 เป็นต้น¹⁴

- **เสรีภาพในการรวมกลุ่ม (Freedom of Associations)**

เสรีภาพในการรวมกลุ่มตามหัวข้อนี้ครอบคลุมถึงการรวมกลุ่มของกลุ่มบุคคลและการรวมกลุ่มของกลุ่มคณะ สามารถแบ่งการรวมกลุ่มออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. การรวมกลุ่มด้านเศรษฐกิจ

ปรากฏในรัฐธรรมนูญ **มาตรา 42** ระบุว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชนหรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือจัดการที่ดินหรือการผูกขาด”

มาตรา 46 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค”

การรวมกลุ่มประเภทนี้เป็นการรวมกลุ่มโดยกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่มีความต้องการหรือมีข้อเรียกร้องในเรื่องเดียวกัน โดยการรวมกลุ่มดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิทางเศรษฐกิจที่ตนเองควรจะได้รับ ตัวอย่างเช่น การที่ลูกจ้างรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งสหภาพแรงงาน โดยให้สมาคมเป็นตัวแทนของลูกจ้างทั้งหมด เพื่อที่จะเจรจาต่อรองร่วมกัน จนเกิดเป็นกระบวนการระหว่างสหภาพแรงงานและนายจ้าง โดยปกติแล้วมักจะเป็นการเจรจาการค้างาน และการจ้างงาน ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ถ้าลูกจ้างปราศจากเสรีภาพ การเจรจาต่อรองร่วมกันก็อาจถือกำเนิดขึ้นมาได้ เพราะลูกจ้างไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เพราะฉะนั้นกลุ่มลูกจ้างจำเป็นที่จะต้องมือสละเลือกตัวแทนของตน อีกทั้งนายจ้างต้องไม่แทรกแซงในกระบวนการดังกล่าวเด็ดขาด¹⁵

2. การรวมกลุ่มชุมนุมทั่วไป

ปรากฏในรัฐธรรมนูญ **มาตรา 44** ระบุว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

ในมาตรานี้เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการชุมนุม ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมือง การชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม การชุมนุมเพื่อคัดค้านโครงการลงทุน หรือการชุมนุมอื่นที่เป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

¹⁴ ปวริศร เลิศธรรมเทวี. (2564). **สิทธิทางรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 161

¹⁵ MSACLU. (2019). **เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม**, สืบค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2565. จาก : <https://www.msacLU.org>

การประชุมถือเป็นเรื่องปกติทั่วไปหรือเรียกง่าย ๆ ว่าเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากประชากรในประเทศมีแนวคิด ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลายและความแตกต่างกัน ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะเรียกร้องหรือส่งเสียงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่คนส่วนใหญ่ต้องตามประเทศไทยเองถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีการชุมนุมเกิดขึ้นในทุกยุค ทุกสมัย แต่สิ่งที่ตามมาหลังจากการมีการชุมนุมบ่อยครั้งคือการสลายการชุมนุมและนำไปสู่การจับกุมแกนนำของผู้ชุมนุม โดยคนกลุ่มนี้มักจะเป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

เสรีภาพในการชุมนุมในประเทศไทยได้มีการรับรองไว้ครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 และได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาโดยตลอดหลายฉบับ จนถึงปัจจุบันเสรีภาพในการชุมนุมก็ยังคงมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมตามรัฐธรรมนูญก็มีหลากหลายรูปแบบเช่นเดียวกัน โดยในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโควิด -19 รัฐก็ได้บังคับใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่ระบาด ซึ่งไม่มีท่าทีว่าจะยกเลิกตัวกฎหมายดังกล่าว ตามหลักการของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้บอกไว้ชัดเจนว่ารัฐควรจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้สถานการณ์ฉุกเฉิน และหากใช้สถานการณ์ฉุกเฉินแล้วก็ต้องกลับคืนสู่ปกติโดยเร็ว

นอกจากการเสรีภาพในการชุมนุมที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐธรรมนูญก็ยังรับรองเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญ **มาตรา 45** ระบุว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เช่นเดียวกัน

สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังปรากฏสิทธิอีกหลายประการที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในการทำงาน สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิชุมชน สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิของผู้ด้อยโอกาสทางสังคม และสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ สิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญของประเทศทั่วโลกได้ให้การบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ รัฐจึงมีหน้าที่ต้องนำไปบังคับใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชากรภายในประเทศ

